

הבניית הזיכרון ההיסטורי ככלי להבניית זהות קהילתית

אינס גבל

האוניברסיטה הפתוחה

מאז פינוי הישובים בעזה ובצפון שומרון נשמעים קולות בקרב זרמים בציבור המתנחלים הקוראים להיפרדות הקהילה מהמדינה ולניתוק הזיקה ההיסטורית בינם לבין התנועה הציונית החילונית. באיזו מידה נותרו המתנחלים חלק מהחברה הישראלית, או שמא מתעצמת אצלם הנטייה להיפרדות מהכלל? שאלה זו תיבחן בעזרת דיון בזיכרון ההיסטורי המתפתח בשיח של המתנחלים. הזיכרון הקולקטיבי של קהילה מהווה כלי להבניית זהותה ולהגדרת גבולותיה ומאפייניה. לעתים מפתחות קבוצות זיכרון-נגדי, המאתגר את האידיאולוגיה ההגמונית. אימוץ הזיכרון הקולקטיבי ההגמוני בחברה מרמז על זיקה אליה ואילו הבנייה של זיכרון-נגדי משקפת אידיאולוגיה של היבדלות מהכלל.

לצורך המחקר נערך ניתוח תוכן של טקסטים שהתפרסמו בביטאון מועצת יש"ע ובאתרים המזוהים עם הקהילה האמונית. המדגם כולל טקסטים שהופיעו במשך שנה לפני ההתנתקות ושנה לאחריה.

הממצאים מראים כי לפני ההתנתקות אימצה מועצת יש"ע את הזיכרון ההיסטורי המקובל בחברה הכללית, המדגיש את רציפות הנוכחות היהודית בארץ-ישראל לאורך השנים, מעלה על נס את פועלם של החלוצים הראשונים, ובו-זמנית מדיר מהתודעה ההיסטורית את הקיום היהודי בגולה. תקופות של פרעות ורדיפות, כגון השואה, מהוות אמצעי לביסוס הזכות על הארץ. התודעה ההיסטורית של המתנחלים לפני ההתנתקות ממקמת את הקבוצה בתוך הזרם המרכזי של הציונות.

לאחר ההתנתקות חל מפנה באזכור ההיסטוריה היהודית בשיח המתנחלים: קולות רבים עורכים אנאלוגיה בין המדינה ומוסדותיה לבין המשטר הנאצי. לפיכך מוטיב השואה איננו כלי לחיזוק הקשר עם המדינה הציונית אלא אמצעי להצדקת ההתרחקות ממנה. במקביל גובר העיסוק בהווה היהודית בגולה.

מהמחקר עולה כי הציבור האמוני מפתח זיכרון-נגדי שעשוי להעיד על התעצמות הזרמים הקוראים להיפרדות מהמדינה ולפתח חיים קהילתיים נפרדים, בדומה לחלק מהחרדים. עם זאת, בשלב הזה המאבק בין הזרמים השונים על הזיקה למדינה הציונית טרם הוכרע.